

III. ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O SÚČASNOM STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA DOTKNUTÉHO ÚZEMIA

Realizácia zámeru je navrhovaná v centrálnej časti mesta Bratislava, v mestskej časti Staré Mesto.

Priamo dotknutý areál predstavuje samotný areál realizácie zámeru. Ide o zastavané územie (parcelné čísla 8704 a 8703/5) a voľnú plochu (parcelné čísla 8703/1 a čiastočne 8703/2) so skupinou stromov, ktorá je využívaná ako parkovisko.

Areál je ohraničený:

- na severe: - budovami
- na západe: - telesom jestvujúcich komunikácií (Lazaretská a Cukrová ulica).
- na východe: - telesom jestvujúcej komunikácie (Cukrová ulica) a budovou.
- na juhu: - telesom jestvujúcej komunikácie (Lazaretská ulica) a budovou.

Ako **záujmové územie** pre charakteristiku jednotlivých zložiek životného prostredia slúži najbližšie okolie dotknutého areálu, najmä mestská časť Staré Mesto. V niektorých prípadoch je to z praktických dôvodov rozsiahlejšie územie (celé k.ú. Bratislavy, príp. kraj).

Pri charakterizovaní súčasného stavu životného prostredia sme vychádzali z uvedenej literatúry, najmä však z RÚSES-u Bratislavy a z územného plánu Bratislavy.

Dotknutým územím z hľadiska možného pôsobenia vplyvov navrhovanej činnosti na jednotlivé zložky životného prostredia je iba najbližšie okolie priamo dotknutého areálu.

III.1. CHARAKTERISTIKA PRÍRODNÉHO PROSTREDIA

III.1.1. GEOLOGICKÉ A GEOMORFOLOGICKÉ POMERY

III.1.1.1. Horninové prostredie

Bratislava leží v oblasti styku dvoch geomorfologických subsystémov: Karpát a Panónskej panvy a troch subprovincií: Vnútrotných Západných Karpát (reprezentované Malými Karpátmi), Viedenskou kotlinou (Záhorská nížina) a Malou dunajskou kotlinou (Podunajská nížina). Podunajskú nížinu tvoria vodorovne uložené, vrásnením neporušené mladotretihorné vápnité íly a piesky, ktoré ležia na poklesnutom kryštalickom jadre. Pokrývajú ich naplaveniny Dunaja, ktorý ukladal a ešte ukladá náplavový materiál a vytvára tak mohutný náplavový kužeľ. Počas štvrtohôr došlo k ukladaniu hrubších uloženín (štrky, piesky a hliny) i jemnejších uloženín, pričom rieky, prítoky Dunaja, prehĺbovali doliny a vytvárali terasy, ktoré tvoria geologický základ väčšej časti mesta Bratislava. Pohorie Malých Karpát zasahuje do územia Bratislavy severne od Lamačskej brány. Tvoria ho dva široké chrbty oddelené tokom Vydrice. V Južnej časti územia, kde dochádzalo k poklesávaniu, zohral významnú úlohu už sformovaný tok Dunaja. Prejavuje sa tu typický fluválny reliéf, kde sa erózo-akumulačná činnosť toku dnes už neprejavuje. Najrozšírenejšia riečna akumulácia sa zachovala v oblasti zastavanej časti mesta, asi medzi námestím SNP a hlavnou železničnou stanicou, je to tzv. „bratislavské terasové územie“.

Dotknuté územie patrí ku geotektonicko – štruktúrnej jednotke „Podunajská nížina“. Jej vznik je datovaný do vrchného tortónu. Do tohto obdobia sa kladie aj vznik základných zlomových líní a individualizovanie Malých Karpát.

Podunajská nížina aj v kvartéri neustále poklesávala, čo umožnilo sedimentáciu mohutného súvrstvia kvartérnych uloženín, prevažne štrku. Dnešný reliéf nížiny je výsledkom mladej tektonickej aktivity, eróznej a hlavne akumuláčnej činnosti Dunaja. Na tektonické pohyby a klimatické zmeny v pleistocéne sa naviazal okrem iných útvarov aj vznik terasových stupňov na úpätí Malých Karpát, čo je prípad nami hodnotenej lokality.

Terciér ja na území Bratislavy zastúpený neogénnymi sedimentami, ktoré predstavujú najmä konglomeráty, piesky, pieskovce a litotamniové vápence bádenu a piesky, íly a oolitické vápence sarmatu a íly panónu.

Kvartérne sedimenty pokrývajú podstatnú časť územia. Ich hrúbka je v rozmedzí 2 – 85 – 150 m a ich genéza je spojená s procesmi zvetrávania, činnosti tokov, vetra a pod. Z genetických typov kvartérnych sedimentov je možné vyčleniť proluviálne, fluválne – limnické, deluviálne a eolitické sedimenty

Do súčasného obdobia spadá ukladanie antropogénnych vrstiev – navážiek, sústredených hlavne v mestskej aglomerácii Bratislavy. Extrémne pozmenené územie s jasnou dominanciou antropogénneho reliéfu (nad 60 % na 1 km²) predstavuje plocha centrálnej časti Bratislavy.

Popísaný geotektonický vývoj mal obraz v petrogenéze hornín. V študovanom území sa predpokladá výskyt dvoch stratografických aj litologicky odlišných súvrství.

1. neogén – pliocén, zastúpený panónskymi, prípadne až pontskými sedimentami (íly, piesky, podradné štrky),
2. kvartér, zastúpený fluválnymi sedimentami (štrk, hlina, piesok, organické sedimenty) a antropogénnymi uloženinami (návažky).

V dotknutom území a jeho okolí sa nenachádza žiadne ložisko rudných nerastných surovín, ropy a plynu. V širšom okolí sa ťažili štrky, kde bývalé štrkoviská sú využívané na rekreačné účely.

III.1.1.2. Reliéf

Z hľadiska geomorfologického členenia Slovenska je záujmové územie situované v Panónskej podsústave, provincii Západopanónska panva, subprovincii Malá dunajská kotlina, oblasti Podunajská nížina a podcelku Podunajská pahorkatina.

Reliéf dotknutého územia má rovinatý charakter.

Priemerná sklonitosť dotknutého územia dosahuje 0 – 0,2°. Nadmorská výška sa pohybuje cca od 141 do 143 m.n.m.

III.1.1.3. Inžiniersko-geologické pomery a geodynamické javy

Podľa inžiniersko-geologickej rajonizácie patrí územie do regiónu neogénnych tektonických vkleslín, oblasti vnútrokarpatských nížin – Podunajská nížina.

Predmetné územie sa nachádza na podunajskej nížine v blízkosti Dunaja. Úpätie vrchoviny Malé Karpaty je vzdialené od lokality približne 3 km.

Územie Bratislavy, a tým aj záujmové územie, sa nachádza v seizmotektonickej zóne Verona – Semering – Váh. Podobne ako celé alpsko-karpatské horské pásmo je v pohybe aj oblasť Bratislavy. Za rizikové oblasti možno pokladať územia s očakávanou intenzitou zemetrasenia viac ako 6⁰ MSK-64. Podľa STN 73 0036 sa Bratislava nachádza v oblasti s možnosťou seizmických otrasov o intenzite 7⁰ M.C.S.

Vzhľadom na rovinatý charakter záujmového územia nie sú vytvorené predpoklady pre vznik svahových zosuvov a ani erózných javov.

III.1.2. KLIMATICKÉ POMERY

Všeobecná charakteristika

Bratislava má špecifickú polohu na styku pohoria s dvomi nížinami. Malé Karpaty tvoria klimatickú hranicu medzi Podunajskou nížinou a Záhorskou nížinou. Orografické podmienky územia zohrávajú významnú úlohu pri formovaní mikroklimy. Klimatické rozdiely medzi obidvoma nížinami sú vytvárané najmä rozdielnymi cirkulačnými podmienkami a záveternými účinkami pohoria Malých Karpát na atmosférické procesy.

Z toho vyplýva, že meteorologické aj klimatologické charakteristiky sú na území Bratislavy veľmi premenlivé. Územie patrí do teplej až mierne teplej klimatickej oblasti, suchej až mierne vlhkej s dobrým oslnením s miernou a nevýraznou zimou a s teplým letom.

Podľa mapy klimatických oblastí záujmové územie zaradíme do oblasti A1, ktorá je charakteristická ako teplá, suchá s miernou zimou a dlhším slnečným svitom. Priemerná ročná teplota vzduchu je 9,5 °C.

Tabuľka č. 1: Vybrané meteorologické údaje Bratislavy (1995 - 1998)

Ukazovateľ	1995	1997	1998	1999	2000	2002
Teplota vzduchu v °C - priemerná	10,3	10,0	11,0	10,8	11,8	11,5
- najvyššia	33,2	32,7	35,6	34,3	37,8	36,1
- najnižšia	-16,5	-14,4	-12,1	-10,9	-11,4	-18,2
Zrážky v mm - úhrn za rok	820	518,0	556,5	624,1	528,8	618,5
Trvanie slnečného svitu za rok v hod.	78,4	35,7	49	40,4	31,5	32,6
Relatívna vlhkosť vzduchu v %	73	73	69,8	73,8	68,9	71
Počet jasných dní v roku	19	38	25	19	34	25
Počet zamračených dní v roku	134	121	117	128	101	128
Počet tropických dní v roku ($t_{\max} \geq 30^{\circ}\text{C}$)	21	6	23	9	27	22
Počet letných dní v roku ($t_{\max} \geq 25^{\circ}\text{C}$)	74	73	69	74	85	81
Počet mrazových dní v roku ($t_{\min} \leq 0,1^{\circ}\text{C}$)	84	100	88	90	64	65
Počet ľadových dní v roku ($t_{\max} \leq 0,1^{\circ}\text{C}$)	23	25	16	25	20	27
Počet dní v roku so silným mrazom ($t_{\min} \leq 10^{\circ}\text{C}$)	4	3	3	3	5	6
Počet dní so súvislou snehovou pokrývkou	47	49	16	28	31	37
Počet dní v roku so silným vetrom ($\geq$ ako 10,8 m.s ⁻¹)	30	35	33	15	49	41
Početnosť prevládajúceho smeru vetra v %	30,8	15,7	16,4	18,4	19,2	18,2

Zdroj: Štatistická ročenka hl. mesta SR Bratislavy, KS ŠÚ SR v Bratislave, 2001, 2003

II.1.2.1. Zrážky

Z hľadiska priemerného počtu dní so zrážkami až v 87,7 dňoch v roku sú zaznamenané zrážky v rozmedzí 1 až 4 mm. Maximálne množstvo zrážok za obdobie 1995 - 2000 bolo zaznamenané v roku 1995, kedy priemerná mesačná hodnota atmosférických zrážok (máj) dosahovala 78,4 mm. Najsuchším rokom bol rok 2000, kedy spadlo zrážok najmenej.

Tabuľka č. 2: Priemerné mesačné atmosférické zrážky za obdobie 1995 - 2000 (mm).

Mesiac	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Január	7,3	15,2	5,4	5,8	8,2	14,9
Február	9,3	10,7	9,1	3,0	15,5	15,9
Marec	16,0	6,3	15,1	7,3	5,1	16,6
Apríl	17,4	44,4	35,7	15,0	12,2	8,1
Máj	78,4	16,6	19,2	8,0	12,5	7,1
Jún	20,6	16,3	15,8	12,6	40,4	8,5
Júl	29,1	11,5	35,3	27,7	25,3	17,2
August	51,7	40,6	4,4	18,8	17,5	15,9
September	33,9	24,1	31,2	49,0	8,6	31,5
Október	0,8	6,2	9,4	26,7	17,7	20,5
November	12,4	2,5	16,8	18,6	27,0	12,1
December	12,6	6,0	16,7	7,9	13,6	14,5

Zdroj: SHMÚ Bratislava

Najchudobnejšie na zrážky sú zimné mesiace, zatiaľ čo najviac zrážok spadne v mesiacoch máj, jún, júl, aj keď ročný chod zrážok môže mať v jednotlivých rokoch veľmi odlišný charakter, pričom maximálny alebo minimálny úhrn sa môže vyskytnúť v ktoromkoľvek mesiaci.

Prudké lejaky a prietrže mračen sú mimoriadnymi javmi, ktoré sa sporadicky a v nepravidelných intervaloch vyskytujú lokálne, prevažne v letnom období a najčastejšie súvisia s konvekciou na studenom fronte alebo vo vnútri vzduchových hmôt.

V oblasti Bratislavy sa za rok vyskytne 30-50 dní s búrkami, pričom 87% pripadá na máj až august.

II.1.2.2. Teploty

Pre hodnotené územie je typická mierna, nevýrazná zima a teplé leto. Oblasť patrí k najteplejším na Slovensku. Priemerná ročná teplota dosahuje 9,5°C, smerom k úpätiu Malých Karpát klesá na 9,2°C. Najnižšie priemerné teploty sú v januári (-1,7°C až 2,0°C), najvyššie v júli (19°C až 19,3°C). Dokumentuje to aj nadpriemerný počet „letných dní“ (teploty nad 25°C), ktorých býva okolo 68, kým mrazivých dní (teplota pod 0°C) býva menej ako 60. Maximálne premrznutie pôdy v Bratislave je cca 1 m.

Tabuľka č. 3: Priemerné mesačné teploty vzduchu za obdobie 1995 - 2000 (°C).

Mesiac	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Ø
Január	- 0,6	- 2,9	- 2,5	2,4	- 0,3	1,1	- 0,5
Február	5,3	- 3,5	2,6	5,9	1,2	7,9	3,2
Marec	4,5	2,0	5,4	4,8	7,4	10,6	5,8
Apríl	11,0	10,6	7,8	12,2	12,1	20,3	12,3
Máj	15,1	16,1	16,1	16,0	16,3	24,4	17,3
Jún	17,9	19,4	19,1	20,2	18,6	27,2	20,4
Júl	23,2	18,7	19,3	21,3	21,5	24,8	21,5
August	19,8	19,4	20,9	21,5	19,5	28,6	21,6
September	14,4	12,3	15,5	15,0	18,4	20,9	16,1
Október	11,0	10,8	7,9	10,9	10,7	18,0	11,6
November	2,4	7,3	5,3	2,5	3,7	11,7	5,5
December	- 0,4	- 2,1	2,5	- 1,1	0,7	4,4	0,7

Zdroj: SHMÚ Bratislava

II.1.2.3. Veternosť

Prúdenie vzduchu ovplyvňuje priebeh ostatných meteorologických prvkov, takisto má vplyv na čistotu ovzdušia a na mechanické účinky. Cirkulačné pomery v Bratislave sú podmienené všeobecnou cirkuláciou ovzdušia v strednej Európe orografickou depresiou medzi Východnými Alpami a Západnými Karpatami a kolmou polohou Malých Karpát na smer prevládajúceho prúdenia. Z týchto dôvodov je pomerne veľká veternosť v týchto oblastiach. Prevládajúcim prúdením je vo všetkých ročných obdobiach severozápadné a najmenej časté je prúdenie z juhozápadu (pozri veternú ružicu – schéma 1).

Z hľadiska rozptylu znečisťujúcich látok je dôležitá početnosť bezvetria, ktorá je pomerne nízka, z čoho vyplývajú priaznivé podmienky pre rozptyl znečisťujúcich látok.

Z hľadiska priemerných rýchlostí vetra počas roka a smeru prevláda najsilnejší vietor zo SZ v zime a najslabší z J v lete. V priebehu roka sa silné vetry vyskytujú najviac v druhej polovici zimy a v jarňých mesiacoch. Minimum silných vetrov sa vyskytuje v októbri.

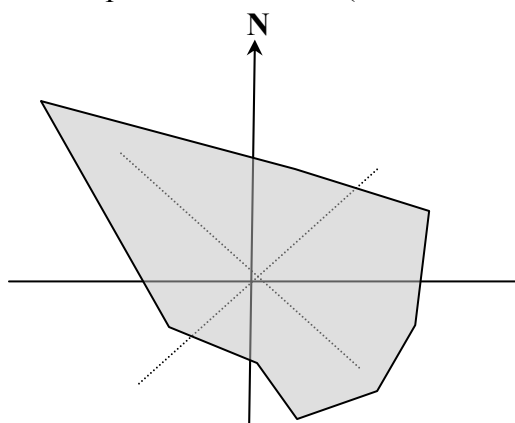
Priemerný výskyt hmiel je 53 dní v roku, s maximom v ranných hodinách zimných mesiacov a minimom počas letných mesiacov.

Tabuľka č. 4: Priemerná mesačná rýchlosť vetra za obdobie 1995-2000 ($\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$)
stanica Bratislava - letisko

Mesiac	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Január	4,1	3,2	2,4	3,5	3,4	4,5
Február	3,4	4,1	3,2	4,0	5,3	3,7
Marec	3,8	3,5	3,3	4,4	3,8	4,7
Apríl	4,2	3,4	4,8	4,4	3,6	4,6
Máj	3,7	3,4	3,8	3,4	3,5	3,4
Jún	2,9	3,2	3,2	3,5	4,2	3,7
Júl	2,6	3,1	3,4	3,6	3,3	4,1
August	2,9	2,9	2,7	3,0	2,6	2,9
September	3,1	3,5	2,6	3,2	2,6	3,2
Október	2,0	3,1	3,2	3,1	4,0	3,4
November	4,1	3,5	3,5	3,1	3,9	3,4
December	3,0	3,0	3,4	3,6	3,8	3,2

Zdroj: SHMÚ, 1995-2000

Schéma č.1: Zobrazenie smerov prúdenia vzduchu (veterná ružica) (Bratislava - letisko, 1951

- 1970).

II.1.2.4. Snehové pomery

Priemerný prvý a posledný deň so snežením a snehovou pokrývkou a obdobie so snežením a snehovou pokrývkou dokumentuje tabuľka č.6. Skutočné trvanie snehovej pokrývky je však len 38,8 % dní v období jej výskytu. Priemerný počet dní so snehovou pokrývkou 1 cm, resp. 5 cm a viac v jednotlivých mesiacoch je uvedený v tabuľke č.7. Priemerný počet dní so snehovou pokrývkou v Bratislave je 50 dní, v extrémnych prípadoch 3 - 95 dní v roku. Priemerná výška snehovej pokrývky na stanici Bratislava - letisko za obdobie 1951 - 1981 je uvedená v tabuľke č.8.

Tabuľka č. 5: Priemerný prvý a posledný deň so snežením a snehovou pokrývkou (Bratislava - letisko, 1951 - 1981).

	prvý deň	posledný deň	trvanie
sneženie	16. november	2. apríl	142 dní
snehová pokrývka	7. december	7. marec	98 dní

zdroj: SHMÚ Bratislava

Tabuľka č. 6: Priemerný počet dní so snehovou pokrývkou (Bratislava - letisko, 1951 - 81).

	XI	XII	I	II	III	IV	Σ
> 1cm	1,4	7,8	15,1	9,1	3,4	0,1	36,9
> 5cm	0,4	3,4	8,8	5,8	1,8	0,1	20,3

zdroj: SHMÚ Bratislava

Tabuľka č.7: Priemerná výška snehovej pokrývky (cm) a pravdepodobnosť jej výskytu (%) (Bratislava - letisko, 1951 - 1982).

	X	XI	XII	I	II	III	IV	Σ
priemerná výška	1	2,5	5,6	9,6	13,3	7,3	2,5	7
pravdepodobnosť výskytu	0,1	13	18	31	47	28,1	1,2	20,9

zdroj: SHMÚ Bratislava

III.1.3. HYDROLOGICKÉ A HYDROGEOLOGICKÉ POMERY

III.1.3.1. Vodné toky

Dunaj

Hydrologické pomery v území determinuje rieka Dunaj, ktorá tvorí južnú hranicu záujmového územia. Územím Bratislavy preteká v dĺžke 30,395 km. Šírka Dunaja pri Bratislave je 200 – 300 m. Rýchlosť prúdu je 1, 66 m.s⁻¹. Dunaj si zachováva na našom území ešte charakter rieky vysokohorského (alpského) typu, zásobovanej najmä alpskými prítokmi, čo sa prejavuje v pomerne vyrovnaných prietokoch počas celého roka. Pôvodné meandre Dunaja sa na území Bratislavy už nevyskytujú. Koryto Dunaja tu má charakter kanálovej stavby.

Dlhodobý priemerný ročný prietok pri Bratislave je 2 044 m³.s⁻¹. Najvyššie prietoky bývajú v mesiacoch máj, jún a júl, čo spôsobuje topenie sa alpského snehu a ľadovcov spolu s vysokými letnými zrážkami. Januárové minimum je pomerne nevýrazné v dôsledku vplyvu

zimných zrážok v nižšie položených častiach povodia. V tabuľke č.8 sú vyjadrené dlhodobé kvantitatívne údaje o rieke, v tabuľke č.9 sú zachytené vybrané charakteristiky Dunaja za rok 1998-2002.

Tabuľka č. 8: Dlhodobé mesačné a ročné prietoky Dunaja v Bratislave ($\text{m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$).

	Q	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1931 - 80	2045	1508	1503	1459	1715	2067	2436	2654	2892	2751	2282	1746	1511
1981 - 95	2026	1423	1782	1805	1768	2178	2512	2541	2672	2386	2095	1743	1397

zdroj: SHMÚ Bratislava

Tabuľka č. 9: Vybrané charakteristiky Dunaja, rok 1998 -2002

Ukazovateľ	Merná jednotka	Merané miesto, r. km	1998	1999	2000	2002
Dunaj	$\text{m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$	Bratislava – Propeler 1868,75				
Priemerný prietok	$\text{m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$		1 921	2 387	2 382	2 689
Maximálny prietok	$\text{m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$		2 700	5 846	5 268	10 390
Minimálny prietok	$\text{m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$		896	999	1 096	1 177
Priemerný vodný stav	Cm		336	366	367	395
Dlhodobý priemerný prietok (1930 – 1980)	$\text{m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$		2 044	2 044	2 044	2 044
Šírka toku	m		300	300	300	300

Zdroj: Štatistická ročenka hl. mesta SR Bratislavy, KS ŠÚ SR v Bratislave, 2001, 2003

Realizácia vodného diela Gabčíkovo ovplyvnila vzdutím hladiny prietokový, ale hlavne hladinový režim Dunaja v Bratislave. Vzdutie hladiny sa prejavuje hlavne pri nízkych vodných stavoch, zatiaľ čo pri vysokých je málo výrazné.

V južnej časti záujmového územia sa rieka Dunaj rozvetvuje na Dunaj a Malý Dunaj. V priamo dotknutom území sa nevyskytujú toky, oblasť je celá odkanalizovaná.

Všetky toky dotknutého územia patria do povodia Dunaja a majú typ režimu odtoku dažďovo – snehový s najvyššími priemernými mesačnými prietokmi v marci a najnižšími v novembri.

II.1.3.2. Vodné plochy

Priamo v dotknutom území sa žiadna vodná plocha nenachádza. V širšom okolí v rámci mesta Bratislava sa nachádza väčšie množstvo umelo vybudovaných vodných plôch. Dajú sa rozdeliť do dvoch skupín podľa pôvodu:

- bývalé štrkoviská – na území mesta Bratislava a v jej blízkom okolí sa nachádza veľké množstvo vodných plôch tohto charakteru. Vznikli ťažbou stavebných materiálov na stavebné účely, prevažne štrku. Sú to napríklad: Zlaté Piesky, Štrkovec, Kuchajda, Vajnorské jazerá a ďalšie. Momentálne majú prevažne rekreačný charakter.

- rybníky – vodné plochy primárne určené na chov rýb. Patria sem sústava rybníkov na potoku Vydrice na Železnej studničke a Vajnorský rybník.

Rybníky na Železničnej studničke boli vybudované okolo roku 1915. Rybníky sú vypúšťané každé 2-3 roky. Napájané sú z potoka Vydrice. Výpustné zariadenie rybníkov dovoľuje upravovať výšku hladiny, okrem nich sú aj jalové splavy, ktoré udržiavajú rovnakú maximálnu výšku hladiny. Hĺbka vody v rybníkoch sa pohybuje od 0,5 do 5 m. Dná rybníkov od napúšťacích kanálov po výpusty sa mierne zvažujú. Maximálne teploty rybníkov sú zaznamenané v júni a júli cca 21°C. Teplotnú charakteristiku ovplyvňuje neustále pritekajúca voda Vydrice. Rybníky nie sú hlboké a dochádza k neustálemu premiešavaniu vody. Reakcia vody v rybníkoch počas roka kolíše od neutrálnej až po mierne zásaditú v intervale 6,85-8,7 pH.

Štrkoviská sú umelé vodné plochy, ktoré vznikli ťažbou štrkových ložísk na agradačných valoch alebo na akumuláčnych dunajských terasách. Napájané sú podzemnými vodami z Dunaja a výška vodnej hladiny na štrkoviskách kolíše nadväzne s poklesom alebo vzostupom výšky vodnej hladiny Dunaja.

Najvyššie priemerné teploty štrkovísk boli zistené v júli a v auguste a pohybuje sa v intervale od 20,5-23°C. Teplotu vody v štrkoviskách neustále ovplyvňuje prúdenie podzemnej vody z Dunaja a súčasne dochádza k premiešavaniu vrchných a spodných vrstiev vody a k vyrovnávaniu denných a nočných teplôt. Reakcia vody počas roka značne kolíše. V jednotlivých štrkoviskách boli zistené dosť rozdielne hodnoty pH od slabo kyslej po alkalickú (6,0-9,0 pH) (Bednár, 1990).

II.1.3.3. Podzemné vody

Bratislava má z hľadiska hydrogeologického a hydrologického veľmi dobré podmienky. Fluviálne sedimenty pliocénu a kvartéru - tzv. dunajské štrky sú výdatnou zásobárňou podzemných vôd. Nachádza sa medzi severným okrajom Žitného Ostrova (Podunajská nížina) a juhovýchodným úpäťm Malých Karpát. Podunajská nížina je najvýznamnejšou nádržou podzemných vôd na Slovensku. Je ohraničená tektonicky na severozápade zlomami prebiehajúcimi na úpäť Malých Karpát a na juhovýchode Palkovičovým zlomom.

Hydrogeologicky najvýznamnejším kolektorom podzemných vôd v Podunajskej nížine sú kvartérne sedimenty. Ich význam je ešte zvýraznený skutočnosťou, že na veľkej časti územia prechádzajú kvartérne sedimenty do klastických sedimentov neogénu, kedy celé súvrstvie klastických sedimentov kvartéru a neogénu tvorí jeden zvodnený hydrogeologický komplex s veľmi dobrou priepustnosťou vyjadrenou koeficientom filtrácie rádovo až 10^{-2}m.s^{-1} . Kolektorom podzemnej vody v hodnotenom území je práve súvrstvie štrkov. Hladina podzemnej vody je voľná a podľa rôznych zdrojov sa pohybuje v hĺbke 5,6 -5,7 m p.t. Sklon toku sa po prekročení Devínskej brány výrazne znižuje, čím dochádza k spomaleniu prúdenia, akumulácii naplavenín a v minulosti aj rozlievaniu do okolitého územia. Tieto podmienky zapríčinili vznik celého Žitného ostrova - najväčšieho zásobníka podzemnej vody v Európe.

Režim hladiny podzemnej vody úzko súvisí s hladinovým režimom Dunaja, pričom odozva hladiny podzemnej vody sa so zväčšujúcou vzdialenosťou od Dunaja znižuje a oneskoruje. V jeho príbrežnej zóne sú situované veľkokapacitné zdroje pitnej vody. Najstarším vodným zdrojom na území mesta je vodný zdroj na ostrove Sihot', ktorý leží v koryte Dunaja. Jeho odporúčaná výdatnosť je 1200 l.s^{-1} , pričom skutočný odber sa pohybuje od 270 až po max. 1200 l.s^{-1} . Na pravom brehu Dunaja sa nachádza vodný zdroj Pečenský les s kapacitou 620 l.s^{-1} , ktorý sa využíva na vykrytie odberových špičiek. Medzi obcami Rusovce a Čunovo je vodný zdroj Ostrovné lúčky –Mokrad' s kapacitou 1200 l.s^{-1}

(Hrnčiarová, 1999). Okrem menovaných vodných zdrojov sa na území Bratislavy nachádzajú menšie vodné zdroje využívané pre lokálne zásobovanie pitnou vodou. Kapacita bratislavských zdrojov pitnej vody je doplňovaná z vodného zdroja Kalinkovo a vodného zdroja Šamorín.

Podľa hydrogeologickej rajonizácie zasahuje dotknuté územie do hydrogeologického rajónu Q 051 – Kvartér západného okraja Podunajskej roviny.

Hydrogeologické pomery v priamo dotknutom areáli sú priaznivé. Hladina podzemnej vody v dotknutom území sa nachádza 6,40m pod terénom.

V priamo dotknutom území ani v jeho bezprostrednom okolí sa nenachádza vodohospodársky chránené územie, ani ochranné pásma vodárenských alebo prírodných liečivých zdrojov.

III.1.4. PEDOLOGICKÉ POMERY

Prevažná časť urbanizovaného územia Bratislavy (75 %) leží na fluvizemi. Na celom území Bratislavy prevláda fluvizem modálna var. karbonátová ako ľahšia pôda. Najmenší podiel tvorí subtyp fluvizeme glejovej.

Dotknutý areál predstavuje súvisle zastavanú plochu, ktorá je lokalizovaná v centrálnej časti mesta s dominanciou husto zastavaných plôch alebo plôch s pevným podkladom (asfalt, betón), kde bola pôvodná pôda odstránená alebo prekrytá. Dominujú teda antropogénne pôdy – antrozeme urbické (pôdy s iniciálnym vývojom na antropogénnych sedimentoch).

V parkoch a na trávnatých plochách záujmového územia sa vyskytujú kultizeme – pôdy s antropicky pretvoreným A horizontom, väčšinou nanosením humusu.

V zmysle už zrealizovaných inžiniersko-geologických prieskumov v danej oblasti predpokladáme, že geologický profil dotknutého územia má toto charakteristické zloženie:

Hĺbka	popis	trieda
0,00-1,80	hlina so stavebným odpadom – navážka	Y
1,80-3,60	hlina piesčitá, mäkká, hnedá	F3 MS
3,60-4,90	štrk s prímесou jemnozrnnej zeminy val. Fí 0,5-1-3cm	
	Stredne uľahlý, sivý	G3 G-F
4,90-6,30	štrk dobre zrnený, uľahlý, val. Fí 0,5-1-3cm sivý	G1 GW
6,30-10,00	štrk dobre zrnený, val. Fí 0,5-1-3-5cm, hnedý	G1 GW

III.1.5. BIOTA

Pôvodnú prirodzenú vegetáciu v záujmovom území tvorili dunajské lužné lesy, ktoré profitovali zo značného prínosu vôd a akumulačného materiálu Dunajom.

V súčasnosti je takmer celé záujmové územie intenzívne zastavané, s pevným podkladom a teda minimálnym zastúpením vegetácie. Tú reprezentujú v tejto centrálnej časti mesta iba umelo vytvorené parčíky, historické záhrady a mestská zeleň, príp. líniové stromoradia. Najbližšie sa plochy daného charakteru nachádzajú v Medickej záhrade a na Ondrejskom cintoríne (cca 120 m od priamo dotknutého územia).

Výskyt fauny v záujmovom území je obmedzený výlučne na výskyt typických mestských druhov. Pre záujmové územie je charakteristický výskyt tzv. biotopov historického jadra, ktoré využívajú najmä krdle mestských holubov (*Columba livia f. domestica*) a rodiny

dáždovníkov (*Apus apus*), resp. biotopov plôch administratívno-obchodnej vybavenosti, ktoré využívajú najmä niektoré druhy drobných cicavcov (myš domová (*Mus musculus*), potkany (*Ratus norvegicus*) a podobne. V ojedinelých prípadoch môžu do centrálnej mestskej zóny zaletieť druhy vtáctva žijúce v parčíkoch, záhradách a mestskej zeleni (vrabce (*Passer domesticus*), drozdy (*Turdus merula*), vrany (*corvus corone*) a. t. d'.

V dotknutom území sa nevyskytujú zákonom chránené, resp. ohrozené a vzácne druhy živočíchov a rastlín, ani ním neprechádza žiadny migračný koridor živočíchov.

III.2. KRAJINA, KRAJINNÝ OBRAZ, STABILITA, OCHRANA, SCENÉRIA

III.2.1. ŠTRUKTÚRA KRAJINY

Súčasná krajinná štruktúra Bratislavy - MČ Staré Mesto je výsledkom vplyvu antropogénnych aktivít a prírodných faktorov. Z celkovej výmery 959,0 ha (podľa RUSES, 1994) zastavané plochy zaberajú 317,3 ha, ostatné plochy 399,1 ha, lesná pôda 0,1 ha, poľnohospodárska pôda 192,4 ha a vodné plochy 50,1 ha. Z poľnohospodárskej pôdy najväčšiu časť zaberajú záhrady - 181,6 ha.

Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy – koncept riešenia (2000) uvádza už nižšie výmery poľnohospodárskej a lesnej pôdy - 186 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 1 ha ornej pôdy, 2 ha viníc, 176 ha záhrad a 7 ha TTP a 0,0 ha lesnej pôdy (výpis z katastra nehnuteľností, 1.9.1998), z čoho je zrejмый nárast zastavanej plochy za posledné roky.

Štruktúru územia tvorí mestský typ sídelnej štruktúry.

Dotknuté územie sa nachádza v centrálnej časti mesta. Je vnímané iba z ulíc Lazaretská a Cukrová. Dotknuté územie je situované na rozhraní priestorov s novodobou mestskou zástavbou a drobnejšou štruktúrou zachovanej 1 – 2 podlažnej zástavby s pôvodnou organizáciou parciel. Zeleň je výrazným štruktúrotvorným prvkom priamo dotknutého územia a jeho bezprostredného okolia, smerom ku Medickej záhrade prevláda vysadená zeleň, ktorá je napojená na pás solitérov vo dvore. Zeleň tohto priestoru tvoria línie stromov (stromoradia) pozdĺž pešej komunikácie a blízke plochy vysadené drevinami (stromy a kríky).

Štruktúru územia dopĺňa komunikačný systém prevažne peších trás, ďalej komunikácií pre autá a električky.

Z celomestského hľadiska vykazuje okres Bratislava I, do ktorého záujmové územie patrí veľmi nízky podiel prirodzených prvkov krajiny. Výskyt prírodných prvkov je tu obmedzený na cintoríny, parky a jednotlivé skupinky stromov medzi prevládajúcimi husto zastavanými urbanizovanými plochami.

Zastúpenie jednotlivých prvkov súčasnej krajinej štruktúry v záujmovom území dokumentuje tabuľka č.10.

Tab.č.10 Výmera jednotlivých druhov pozemkov za okres Bratislava I v ha

Poľnohospodárska pôda	lesné pozemky	vodné plochy	zastavané plochy	ostatné plochy	celková výmera
179	0	49	514	216	959

Zdroj: Štatistická ročenka o pôdnom fonde SR k 1.1.1999

III.2.2. KRAJINNÝ OBRAZ A SCENÉRIA KRAJINY

Krajinný obraz územia je daný prírodnými, najmä reliéfovými pomermi a vytvorenými prvkami súčasnej krajinej štruktúry. Reliéf predstavuje limit vo vizuálnom

vnímaní krajiny, ktorý určuje, do akej miery je každá priestorová jednotka krajiny výhľadovým a súčasne videným priestorom (tzv. vizuálne prepojenie reliéfu). Prvky krajinné štruktúry určujú estetický potenciál daného priestoru, resp. bariérovu (pozitívne aj negatívne) tento priestor ovplyvňujú. Krajinný obraz priamo dotknutého územia formuje najmä hustá zástavba, ktorá pôsobí ako vizuálna bariéra.

Súčasná krajinná štruktúra Bratislavy - MČ Staré Mesto je výsledkom vplyvu antropogénnych aktivít a prírodných faktorov. Z celkovej výmery 959,0 ha (podľa RUSES, 1994) zastavané plochy zaberajú 317,3 ha, ostatné plochy 399,1 ha, lesná pôda 0,1 ha, poľnohospodárska pôda 192,4 ha a vodné plochy 50,1 ha. Z poľnohospodárskej pôdy najväčšiu časť zaberajú záhrady - 181,6 ha.

Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy – koncept riešenia (2000) uvádza už nižšie výmery poľnohospodárskej a lesnej pôdy - 186 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 1 ha ornej pôdy, 2 ha viníc, 176 ha záhrad a 7 ha TTP a 0,0 ha lesnej pôdy (výpis z katastra nehnuteľností, 1.9.1998), z čoho je zrejmý nárast zastavanej plochy za posledné roky.

Štruktúru územia tvorí mestský typ sídelnej štruktúry. Pôvodná zástavba vinohradnícko – malomestského typu bola v priamo dotknutom území výrazne zredukovaná demoláciami objektov. Doplnená bola päťpodlažným bytovým domom (Vysoká ul. č. 4) a prízemnými garážami vo dvore.

Dotknuté územie sa nachádza v centrálnej časti mesta. V scenérii sa vzhľadom na relatívnu blízkosť Martinského cintorínu a Medickej záhrady výrazne uplatňuje zeleň ako prírode blízky prvok, ktorý zmierňuje strohé architektonické tvary objektov. Z vyhliadkových miest je vzhľadom na malú podlažnosť školy a relatívne vysokú stromovú vegetáciu priamo dotknuté územie vnímané ako stromovitá vegetácia nadväzujúca na Medickú záhradu.

III.2.3. OCHRANA PRÍRODY

V celom dotknutom území platí podľa Zákona č.543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny všeobecná ochrana (prvý - základný stupeň ochrany).

V dotknutom území ani v jeho širšom okolí sa nenachádzajú chránené územia ochrany prírody a krajiny.

V širšom okolí dotknutého územia sa nachádzajú objekty ochrany prírody a krajiny zaradené do kategórie chránené areály:

- Červený rak - historická záhrada na Michalskej ul. č. 395
- Borovicový lesík – chránený lesný porast borovice čiernej na Búdkovej ul. č.2
- Bôrik- lesný porast borovice čiernej na Hrebendovej ul.
- Gaštanová záhrada – ochrana 33 ks gaštanov jedlých na Búdkovej ul.
- Záhrada na Búdkovej – ochrana porastu gaštanov jedlých a lipy na ul. Francúzskych partizánov
- Hlboká cesta – lipová aleja a geologická lokalita Hlboká
- Horský park – predmetom ochrany je kompozičné členenie a prírodné – dendrologické hodnoty
- Hradná zeleň – predmetom ochrany je porast brestovca západného v zeleni bratislavského hradu
- Jakubovského parčík – ochrana 30 ks javora mliečneho na Jakubovom námestí
- Kochova záhrada – predmetom ochrany je jej dendrologická a kompozičná hodnota
- Nemocničný park – ochrana 16 ks tisu obyčajného na Gorazdovej ul.
- Parčík pri Avióne – ochrana stálezelených drevín na Americkom nám.
- Vodárenská zeleň – ochrana porastu borovice čiernej, lesnej, dubu, lipy a gašтана jedlého na ul. Francúzskych partizánov.

- Zeleň pri vodárni - ochrana porastu borovice čiernej, lesnej, dubu, lipy a gašтана jedlého na ul. Francúzskych partizánov
- Wesselenyiho záhrada – ochrana 22 ks tisov a 2 ks moruše bielej na Dunajskej ul.

Natura 2000

V širšom záujmovom území sa nachádzajú tieto územia Natury 2000: Chránené vtáčie územie Malé Karpaty a dve navrhované územia európskeho územia - Homolské Karpaty a Vydrica.

III.2.4. STABILITA KRAJINY

Ekologická stabilita dotknutého územia je nízka. Územie je v porovnaní s pôvodným stavom úplne zmenené a úplne podriadené urbanizmu. Zastúpenie prírodných prvkov predstavuje iba skupina topolov na parkovisku v areáli.

Prvky územného systému ekologickej stability tvoria celopriestorovú štruktúru navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine (Zákon NR SR č. 543/2002 Z.z.). Základnými štrukturálnymi elementami ÚSES sú biocentrá, biokoridory, interakčné prvky a genofondovo významné lokality. Mnohé z prvkov z ÚSES sa viažu na lokality chránených území, prípadne lokality ochrany lesných zdrojov.

Regionálny ÚSES pre Bratislavu bol vypracovaný v roku 1994 (kol., 1994) a následne prehodnotený v rámci územnoplánovacej dokumentácie Územného plánu veľkého územného celku Bratislavského kraja (Klaučo a kol., 1998).

Biocentrá predstavujú ekosystémy, alebo skupiny ekosystémov, ktoré vytvárajú trvalé podmienky na rozmnožovanie, úkryt a výživu živých organizmov a na zachovanie a prirodzený vývoj ich spoločenstiev (Zákon NR SR č. 543/2002 Z.z.). Na území Bratislavy sa nachádzajú tieto biocentrá:

- *biocentrá nadregionálne*: Bratislavské luhy - komplex zachovalých lužných lesov na oboch brehoch Dunaja, Dolnomoravská niva - komplex vodných, mokrad'ových, lúčnych a lužných lesných spoločenstiev inundačného územia rieky Moravy.
- *biocentrá regionálne* - Devínska Kobyla, Vajnorská dolina, Zbojníčka - Panský les, Pekná cesta, Hrubý vrch, Šprinclov majer, Hrubá pleš (Lamač), Železná studienka, Ostrov Sihot', Pečeňský les, Bažantnica, Rusovce, Horský park – Slavín, Malý a Veľký Draždiak, Soví les, Machnáč.

Tieto biocentrá sú tvorené zachovalými lesnými, skalnými a lesostepnými spoločenstvami, sekundárnymi spoločenstvami tvorené mozaikami historicky hodnotných krajinných štruktúr – extenzívnymi vinicami, sadiami, záhradami, alebo lokalitami s hodnotnými vodnými a mokrad'ovými spoločenstvami.

- *biocentrá miestne*: Hradný vrch, Sad Janka Kráľa, Chorvátske rameno, Kalvária, Koliba – Stráže, Pánske nivy a Starý háj, Kuchajda, Štrkovecké jazero, Prievoz – Vrakuňa, Rohlík, Zlaté Piesky, Devín, Devínske Jazero – les, Sitina - Starý grunt, Kalná, Slovanský (Sedláčkov) ostrov

Lokality miestneho významu vytvárajú fragmenty lesných, vodných a mokrad'ových spoločenstiev, parky, fragmenty lesov alebo sekundárne spoločenstvá s historickými vinicami

s priaznivým ekostabilizačným účinkom, zahrňujúce mnohé genofondové lokality fauny a flóry.

Biokoridory predstavujú priestorovo prepojený súbor ekosystémov, ktoré spájajú biocentrá a umožňujú migráciu a výmenu genetických informácií živých organizmov a ich spoločenstiev, na ktoré priestorovo nadväzujú interakčné prvky (Zákon NR SR č. 543/2002 Z.z.). Biokoridory tvoria najčastejšie vodné toky s príslušnými mokradňovými spoločenstvami, zaplavovanými lúčnymi porastami a komplexami lužných lesov, významné ako migračné trasy napr. pre vodné vtáctvo. Ďalšiu skupinu biokoridorov predstavujú komplexy lesných spoločenstiev v kombinácii s teplomilnou nelesnou biotou, ktoré majú význam najmä pre migráciu väčších stavovcov. Podľa veľkosti a významu sem zaradujeme nasledovné biokoridory:

- *provinciálne biokoridory* – Dunaj, Koliba – Biely Kríž
- *nadregionálne biokoridory* - JV svahy Malých Karpát, Alúvium Moravy, Malý Dunaj
- *regionálne biokoridory* -Koliba – Horský park - Machnáč – Sitina, SZ svahy Malých Karpát, Stará Mláka s prítokmi, Devínska Kobyla – Marchfeld
- *lokálne biokoridory* - Vydrice s prítokmi, Mladá Garda - Kuchajda - Malý Dunaj, Chorvátske rameno, Račiansky potok s prítokmi.

V tabuľke č.11 je súčasný stav začlenenia chránených území do biocentier územného systému ekologickej stability (ÚSES).

Biocentrum		Chránené územie					
	názov	V. stupeň ochrany				IV. st.	II. st.
		PP	NPP	PR	NPR	CHA	CHKO
nadregionálne	Dolnomoravská niva					Devínske alúvium Moravy	
	Bratislavské luhy	Pánsky diel		Gaje Ostrov Kopáč Topoľové hony Ostrovne lúčky		Bajdel Poľovnícky les	Dunajské luhy
regionálne	Devínska Kobyla	Devínska lesostep		Fialková dolina Štokeravská vápenka	Devínska Kobyla		Malé Karpaty
	Horský park - Slavín					Horský park Borovicový lesík Vodárenská zeleň Gaštanová záhrada Zeleň pri vodárni Mirovského záhrada	

miestne	Hradný vrch					Hradná zeleň	
	Koliba - Stráže					Koliba	
	Devín		Devínska hradná skala				

Vysvetlivky: (PP - prírodná pamiatka, NPP – národná prírodná pamiatka, PR – prírodná rezervácia, NPR – národná prírodná rezervácia, CHA – chránený areál, CHKO – chránená krajinná oblasť)

Medzi prvky ochrany prírodných zdrojov boli zaradené prvky vyjadrujúce významnosť a ochranu jednotlivých prírodných zdrojov, a to: lesné zdroje (ochranné lesy s rôznou funkciou ochrany, lesy osobitého určenia), vodné zdroje, pôdne zdroje, zdroje nerastných surovín, prvky predstavujúce zdroje regenerácie a rozvoja ľudských síl.

III.3. OBYVATEĽSTVO, JEHO AKTIVITY, INFRAŠTRUKTÚRA, KULTÚRNOHISTORICKÉ HODNOTY ÚZEMIA

III.3.1. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O OBYVATEĽSTVE

Mestská časť Bratislava – Staré Mesto je jednou zo 17 mestských častí Bratislavy, hlavného mesta SR. V súčasnosti žije v tejto MČ 44 798 obyvateľov.

Hlavnými faktormi rastu denne prítomných obyvateľov v Bratislave bude ekonomický rozvoj mesta, ktorý je spojený so vstupom Slovenska do EU a výhodnou polohou Bratislavy. Dá sa celkovo očakávať zvýšená migrácia obyvateľstva, keď časť obyvateľov bude síce odchádzať z mesta do okrajových častí, alebo do priľahlých obcí, pričom miestom zamestnania ale aj dochádzky do škôl naďalej zostane Bratislava. Na druhej strane uvoľňované byty budú obsadzované obyvateľmi regiónov Slovenska, prichádzajúcimi za prácou do Bratislavy.

Tabuľka č.12: Základné údaje o obyvateľstve v MČ Staré Mesto.

Trvalo bývajúce obyvateľstvo (TBO)			Ekonomicky aktívne obyvateľstvo (EA)			
Spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy	podiel EA z TBO (%)
44 798	20 552	24 246	20 431	10 218	10 213	45,6

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001

Výsledkom demografického vývoja minulého obdobia je súčasná skladba obyvateľstva podľa jednotlivých vekových skupín. Vzhľadom na „starnutie“ obyvateľstva mestskej časti dochádza k uvoľňovaniu predškolských a školských zariadení, ktoré môžu byť využité na iné účely. Ešte výraznejšie sa proces starnutia prejavuje v podiele obyvateľov v poproduktívnom veku – 29,3 %. Z toho vyplývajú zvýšené nároky na sociálnu starostlivosť o starších občanov, na ich materiálnu podporu, záujmovú činnosť, možnosť seberealizácie.

Tabuľka č. 13 : Trvale bývajúce obyvateľstvo podľa veku v MČ Nové Mesto

trvale bývajúce obyvateľstvo	podiel
------------------------------	--------

Spolu	vo veku						z trvale bývajúceho obyvateľstva vo veku (v %)		
	0-14	muži 15-59	ženy 15-54	muži nad 60	ženy nad 55	nezist.	predpro- duktívnom	produktívnom	poproduktívno m
44 798	5 214	13 058	12 617	4 192	8 429	1 228	11,6	57,3	28,2

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001

Domový a bytový fond

Z celkového počtu domov je v Starom Meste podľa štatistických údajov neobývaných 340 domov a 2 999 bytov.

Tabuľka č.14 : Základné údaje o domovom a bytovom fonde v MČ Staré Mesto

domy spolu	trvale obývané domy		byty spolu	trvale obývané byty	
	spolu	z rodinné		spolu	z toho v rodinných domoch
3 964	3 624	1 999	22 073	19 074	2 635

Zdroj: ŠÚ SR, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001 (www.statistics.sk)

Zo štatistických údajov je zrejmý vysoko kvalitný štandard bývania. Vybavenie osobným autom a počítačom je z celoslovenského hľadiska nadpriemerné a poukazuje na typickú mestskú kvalitu bývania.

Nezamestnanosť

V rámci Slovenskej republiky má Bratislava najnižšia nezamestnanosť, ktorá sa pohybuje okolo 4%.

Religiozita

Najviac obyvateľov Bratislavy, až 46% sa hlási k rímskokatolíckemu vyznaniu, pričom najvyšší podiel obyvateľov vyznávajúcich toto náboženstvo je práve na území Bratislava III. Ďalším významne zastúpeným vyznaním je evanjelické, ktoré oproti 0,1% v roku 1950 zaznamenala roku 1991 nárast na 4,5%.

III.3.2. SÍDLO A JEHO KULTÚRNOHISTORICKÉ HODNOTY

Mestská časť Staré Mesto je centrom Bratislavy s rozlohou 9,6 km² a vyše 47 tisíc obyvateľmi. Zo sedemnástich mestských častí Bratislavy je svojou rozlohou tretie najmenšie, podľa počtu obyvateľov naopak tretie najväčšie. Má najväčšiu hustotu obyvateľstva, ktorá sa počas dňa ešte zvyšuje, pretože na území Starého Mesta sa nachádza najbohatšia obchodná sieť mesta, služby, inštitúcie verejnej správy a kultúry a takmer 100 tisíc ďalších pracovných miest.

Z hľadiska urbanistického patrí dotknuté územie do celomestského centra. Toto je strediskom spoločenského života, funkčne a architektonicky najatraktívnejšou časťou mesta s bohatou kultúrnou históriou so sústredením historických urbanistických súborov so zeleňou historických parkov doplnených súčasnou architektúrou a novovybudovanými plochami verejnej zelene. Prostredníctvom urbanistických priestorových a funkčných zložiek saturuje

nároky obyvateľov mesta, jeho zázemia a regiónu, dočasne prítomného obyvateľstva, návštevníkov mesta, reprezentácie štátu, mestských orgánov, cudzích zastupiteľských a reprezentačných zariadení, reprezentácie ekonomickej, hospodárskej a kultúrno-spoločenskej sféry SR a domácich i zahraničných podnikateľských subjektov (Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy – koncept riešenia, 2000).

Na území Starého mesta je najvyššia koncentrácia kultúrnych pamiatok, nachádza sa tu celý rad vzácných historických stavieb, vrátane Hradu, Starej radnice, Primaciálneho paláca, uličiek Korza, Michalskej brány, palácov, chrámov, múzeí, galérií. Okrem toho, na území Starého Mesta je sídlo prezidenta republiky, Národnej rady, vlády, väčšiny ministerstiev a ďalších orgánov centrálnej štátnej správy. Staré Mesto je tiež domovom prestížnych divadelných scén, vysokých škôl a najznámejších obchodov.

Dotknuté územie je súčasťou vyhlásenej pamiatkovej zóny Bratislava – Centrálna mestská oblasť.

Predmetom pamiatkovej ochrany je:

- pôdorysná silueta bloku – pôvodné historické uličné čiary,
- parcelácia a vybrané stavebné čiary,
- hmotná, pamiatková substancia objektov nad terénom a pod terénom.

Posledné desaťročie v Starom Meste charakterizovala masívna vlna rekonštrukcií celého historického jadra a desiatok pôvodných budov. Ich premena na nadštandardné byty a miesto obchodov a služieb zostáva prvoradým zámerom radnice mestskej časti aj v najbližšej budúcnosti.

História

Poloha mesta na brehu rieky Dunaj predurčila Bratislavu, aby sa stala križovatkou a cieľom obchodných ciest, strediskom mnohých kultúr. Prvé stopy po trvalom osídlení sa viažu k mladšej dobe kamennej. V **2. storočí pred n. l.** na území mesta založil keltský kmeň Bójev významné mocenské centrum s obrannou funkciou. Bratislavské oppidum sa preslávilo razením mincí, z ktorých najznámejšie sú zlaté statéry s nápisom Biatec.

Archeologické nálezy dokazujú rímsku stavebnú aktivitu aj v priestore Starého Mesta pod Primaciálnym palácom alebo v Dúbravke, kde boli nájdené základy rímskych kúpeľov z **3. storočia**, a na Devíne.

Predkovia dnešných obyvateľov Slovenska Slovania prichádzajú na územie terajšieho mesta v **5. - 6. storočí n. l.** Mohutné slovanské hradiská v Bratislave a na neďalekom Devíne sa stali v **9. storočí** centrami spoločného štátu západoslovanských kmeňov - Veľkomoravskej ríše. Bratislavské hradisko patrilo k hradiskám s funkciou väčšieho správneho centra svetskej aj cirkevnej organizácie. K tomuto obdobiu sa viaže aj prvá písomná zmienka o Bratislave v opise rozhodujúcej bitky Bavorov s Maďarmi, ku ktorej prišlo v lete roku **907** pod Bratislavským hradom (Braslavespurch).

Významným obdobím v živote mesta na prelome **14. a 15. storočia** bolo obdobie vlády Žigmunda Luxemburského. Na základe jeho dekrétu z roku **1405** sa Bratislava zaradila medzi slobodné kráľovské mestá. V roku **1434** udelil mestu erbovú listinu s právom používať znak s tromi vežami nad otvorenou bránou v hradbách.

Nečakaný obrat v histórii mesta prinieslo **16. storočie**. Katastrofa, ktorá postihla Uhorsko po moháčskej bitke, bola pre Bratislavu paradoxne šťastím. Po obsadení hlavného mesta Budína hľadala uhorská šľachta, svetskí aj cirkevní hodnostári útočisko na sever od Dunaja a čo najbližšie k Viedni, kde sídlil kráľ Ferdinand. Výhodná poloha a pevné opevnenie Bratislavy rozhodli o tom, že sa stala hlavným mestom Uhorska.. Bratislava sa

stala snemovým mestom kráľovstva a korunovačným mestom uhorských kráľov, sídlom kráľa, arcibiskupa a najdôležitejších inštitúcií krajiny. V rokoch **1536-1830** bolo v Dóme sv. Martina korunovaných 11 kráľov a kráľovien.

V **17. storočí** prežívala Bratislava jedno z najťažších období svojej histórie. Za stavovských povstaní uhorskej šľachty proti Habsburgovcom ju viac ráz obsadili a vydrancovali vojská bojujúcich strán, poškodili ju viaceré požiare a iné živelné pohromy, niekoľkokrát zasiahla mesto morová epidémia.

V **18. storočí** sa Bratislava stala nielen najväčším a najvýznamnejším mestom Slovenska, ale i celého Uhorska. V tomto storočí sa postavilo veľa honosných palácov uhorskej aristokracie, stavali sa kostoly, kláštory a iné cirkevné budovy, prestaval sa hrad, vyrástli celé nové ulice a počet obyvateľov sa strojnásobil. Konali sa tu zasadania stavovského snemu, korunovácie kráľov a kráľovien, pulzoval tu čulý kultúrny a spoločenský život. Obdobie najväčšieho rozvoja mesta predstavuje doba vlády Márie Terézie (**1740-1780**).

Začiatok **19. storočia** sa niesol v znamení napoleonských vojen. V roku **1805** bol po bitke pri Slavkove uzavretý v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca tzv. Bratislavský mier medzi Francúzskom a Rakúskom. Od **tridsiatych rokov 19. storočia** nastal v meste prudký rozvoj priemyslu, podporený zavedením modernej dopravy. Bratislava bola aj naďalej prevažne nemeckým mestom, no postupne sa stávala centrom slovenskej vzdelanosti a to zásluhou tunajšieho školstva. **Druhá polovica 19. storočia** znamenala pre mesto príliv obyvateľstva, podmienený najmä zakladaním nových priemyselných podnikov.

Koniec prvej svetovej vojny v novembri **1918** priniesol zmeny na mape Európy. Keď už bolo koncom roku 1918 zrejmé, že Bratislava bude začlenená do ČSR, rozhodli sa predstavitelia mesta premenovať ho na Wilsonov, resp. mesto Wilsonovo a žiadali, aby ho dohodové mocnosti uznali za otvorené - slobodné mesto. Tento návrh bol však zamietnutý a mesto, ktoré nazývali Pressburg, Pozsony, Prešpork, bolo pričlenené v januári **1919** k ČSR. Nové pomenovanie Bratislava bolo schválené **27. marca 1919**.

Dňa **14. marca 1939** po rozbití ČSR sa stala Bratislava hlavným mestom samostatného Slovenska. Mesto sa stalo sídlom prezidenta, parlamentu, vlády a všetkých úradov štátnej správy. Stratilo však časť svojho územia, pretože súčasťou Nemecka sa stala Petržalka a Devín.

Bratislavu priamo zasiahli aj udalosti druhej svetovej vojny. Pri bombardovaní mesta americkým letectvom **16. júna 1944** bola zničená predovšetkým rafinéria Apollo, no zasiahlo aj obytné štvrte.

Ďalší vývoj mesta sa niesol v znamení kvantitatívneho rozvoja priemyselnej výroby, decimácie historického jadra, výstavby nevhodných dopravných stavieb a nových sídlisk s nedokončenou infraštruktúrou. Najmä budovanie Mosta SNP a nábrežných komunikácií viedlo k veľkoplošným asanáciám, pri ktorých bola zničená historická zástavba Podhradia a dunajského nábrežia. Napriek negatívnemu dedičstvu uplynulých desaťročí ukazujú sa aj pozitívne dedičstvá Bratislavy. Mesto je už teraz významným dopravným uzlom cestnej, železničnej, leteckej a vodnej dopravy a jeho poloha na križovatke obchodných ciest predurčuje Bratislavu stať sa vstupnou bránou nielen na Slovensko, ale aj do celého stredoeurópskeho regiónu.

III.3.3. SOCIO-EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA

Vývoj obyvateľstva SR v deväťdesiatych rokoch charakterizuje spomalenie dynamiky rastu spôsobené najmä zmenou jeho reprodukčného správania. Počnúc rokom 1989 nie je v SR zachovaná ani jednoduchá reprodukcia, čo znamená, že budúce generácie sa budú početne zmenšovať. Súčasne dochádza k postupnému znižovaniu intenzity migračných pohybov.

Hustota osídlenia 292,13 obyvateľa na 1 km², ktorá presahuje celoslovenský priemer,

vyplýva to najmä z charakteru prírodných podmienok, celkového historického vývoja sídelnej siete a potenciálov sídla a jeho funkčného využívania.

Bratislavský kraj a hlavne jeho južná časť sa vyznačuje pomerne vysokým stupňom industrializácie (chemický, strojársky, elektrotechnický, textilný, potravinársky, farmaceutický priemysel, stavebníctvo a výroba stavebných hmôt, atď.). Pre východnú časť Bratislavského kraja je charakteristická poľnohospodárska výroba a spracovanie jej produktov. Takisto oblasť Malých Karpát je známa svojou vinárskou históriou a preto je táto časť kraja charakteristická produkciou vína. Z ložísk nerastných surovín sa v Bratislavskom regióne vyskytujú ložiská antimónových a zlatých rúd, pyritu, zemného plynu, ropy a gazolínu, štrkopieskov, viatych pieskov, stavebného kameňa a tehliarskych surovín.

Vážnym problémom slovenskej spoločnosti je nezamestnanosť, nakoľko SR dosahuje v poslednom období jednu z najvyšších mier nezamestnanosti v Európe.

III.3.3.1. Priemysel, poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo

Priemyselná výroba v Starom Meste je sústredená v oblasti Mlynské nivy (po Košickú ul.). V súčasnosti sa tu nachádzajú:

- Západoslovenské energetické závody, š.p.
- Kablo - Pirelli, s.r.o
- sklady Chemiky, a.s. a Gumonu a.s.,
- poloprevádzka VUKI, a.s. (Výskumný ústav káblov a izolantov),
- Západoslovenské tlačiarne, š.p..

Ostatné výrobné prevádzky sú rozptýlené v zastavanom území Starého Mesta, ide najmä o potravinárske prevádzky (výroba piva Stein, pekáre, cukráre a pod.), tlačiarne a služby (bytová údržba, kamenárstvo, sklenárstvo, elektromontáže, opravárenské služby a pod.)

V dotknutom území sa priemyselná prevádzka nenachádza.

Poľnohospodárska výroba sa v Starom Meste nenachádza.

Lesné hospodárstvo

Lesné porasty sa nachádzajú v katastrálnom území Bratislavy I v Horskom parku ale majú charakter lesov osobitného určenia.

Táto kategória lesov vyžaduje taký spôsob obhospodarovania, pri ktorom sa na ich zvláštne postavenie berie zreteľ (podľa predpisov sú to napr. lesy prímestské, lesné parky, ochranné pásma okolo vodných zdrojov, lesy patriace do chránenej krajinej oblasti a pod.). Sú to lesy vysokokmenné alebo nízkokmenné (výmladkové) so zložením dub, hrab, buk, jaseň, zriedkavejšie borovica, smrek a iné. Časť lesov sú lesy ochranné, ktoré rastú na mimoriadne nepriaznivých stanovištiach (s protieróznou funkciou).

Poľnohospodárstvo

Poľnohospodárske využitie krajiny je v Bratislave omnoho nižšie ako je celoslovenský priemer. Spomedzi bratislavských okresov má najvyššie zastúpenie poľnohospodárskej pôdy V. okres, najnižšie I. okres. Poľnohospodárske pozemky sa spolu s lesnými porastami výrazne podieľajú na charaktere krajiny najmä v Petržalke a Vinohradoch. Zastavané plochy zase

prevažujú nad lesnými a poľnohospodárskymi pozemkami v Starom Meste, kde majú vyšší podiel parky, verejné a súkromné záhrady, ihriská, cintoríny a rekreačné plochy.

V rámci Bratislavy má najvyššie koeficient zornenia V. okres, najnižšie I. okres. V poľnohospodárskej výrobe má dominantné postavenie rastlinná výroba. Na území mesta je významné aj pestovanie zeleniny.

III.3.3.2. Doprava a iná infraštruktúra

Doprava

V súčasnosti je Bratislava dôležitým vnútroštátnym i medzinárodným transformačným uzlom, v ktorom sa uskutočňujú zmeny dopravných systémov podieľajúcich sa na dopravnom procese. Pôsobia tu všetky dielčie dopravné systémy, okrem námornej dopravy. Problematiku dopravy nie je možné vymedziť samotným dotknutým územím, ale je potrebné celý systém mesta Bratislavy (najmä u cestnej dopravy).

Cestná doprava

Nosným prvkom komunikačnej siete mesta je okružno - tangenciálny základný komunikačný systém. Na území mesta sa stretávajú dve diaľnice D1 a D2, ktoré sú vo veľkej miere využívané vnútromestskou dopravou. V profile cez rieku Dunaj je doprava v súčasnosti vedená po piatich mostoch, z ktorých dva sú diaľničné.

Mestská hromadná doprava – v rámci Starého Mesta sú realizované všetky druhy MHD.

Autobusovú dopravu do prímestskej zóny a diaľkovú autobusovú dopravu zabezpečuje Slovenská autobusová doprava. Jedna z autobusových staníc sa nachádza v Starom Meste na Mlynských nivách, druhá na Bajkalskej ulici.

Železničná doprava

Bratislava je z hľadiska celoštátnej i európskej siete významným železničným uzlom, do ktorého je zaústených 6 traťových smerov: Kúty, Galanta, Trnava, Dunajská streda, Rajka (prechod do Maďarska) a Marchegg (prechod do Rakúska).

Vodná doprava

Na prepravu osôb a tovaru vodnou cestou slúži rieka Dunaj, ktorý spája Bratislavu s ostatnými podunajskými štátmi a zároveň je súčasťou vodnej cesty Rýn – Mohan – Dunaj zabezpečujúcej prepojenie medzi Severným a Čiernym morom. Prístav Bratislava je najväčším slovenským riečnym prístavom a prekladiskom tovaru. Prepojenie so železničnou sieťou SR je zabezpečené vlečkou, ktorá spája prístav s bratislavskou Ústrednou nákladnou stanicou.

Letecká doprava

Letecká doprava je realizovaná na medzinárodnom dopravnom letisku M.R. Štefánika.

Infraštruktúra a služby

Zásobovanie Bratislavy elektrickou energiou je zabezpečované rozvodným systémom 110 kV vedení, ktorý je napojený na dve nadradené transformačné stanice (TS) – Podunajské Biskupice a Stupava. Z nich sú zásobované TS nižšieho rádu(110/22 kV). Na území Starého

mesta je to TS na Čulenovej ulici. Z tejto TS sú prostredníctvom VN a NN rozvodnej siete zásobovaní jednotliví odberatelia.

V MČ Staré Mesto je umiestnený centrálny zdroj sústavy Bratislava – stred – tepláreň Bratislava I. Sústava pozostáva zo 6-tich vetiev a prepojovacieho spojenia sústav Bratislava – stred a Bratislava – východ.

Rozvod tepla pre Bratislavu centrálného zásobovania teplom: Bratislava – východ, Bratislava – stred a Bratislava – západ. Centrálnymi zdrojmi v sústave Bratislava – východ sú: Tepláreň II na Vajnorskej ulici (v rámci areálu Istrochem) a Výhrevňa Bratislava – juh, lokalizovaná juhozápadne od podniku Slovnaft. Oba zdroje sú medzi sebou prepojené. Táto sústava zásobuje teplom mestskú časť Nové Mesto, Staré Mesto a časť MČ Ružinov.

Bratislava je zásobovaná zemným plynom prostredníctvom vysokotlakových plynovodov (VTP):

Láb – Bratislava – Nová Dedinka

Brodské – Bratislava – Šaľa

Brodské – Bratislava

Bratislava – Trnava

Bratislava – Modra

Staré Mesto je napojené na ľavobrežný kanalizačný systém, ktorý je napojený na Ústrednú ČOV Vrakuňa (ÚČOV). Hlavným odvodňovacím prvkom je kmeňová stoka A, ktorá vedie trasou Kamzík – Kramáre - Mlynská dolina - Dunajské nábrežie – Mlynské nivy – Prievoz – ÚČOV. Recipientom je rieka Malý Dunaj.

III.3.3. Rekreačia a cestovný ruch

Staré Mesto patrí k najnavštevovanejším lokalitám na Slovensku. Svojou kultúrnou a architektonickou históriou, ale aj súčasnosťou, priťahuje mnohých návštevníkov, ktorí sem prichádzajú z celého sveta. Zároveň je známe svojou tradíciou návštev malých, svojráznych vinární (týmto bola známa aj predmetná Vysoká ulica). V tejto mestskej časti je rozvinutý cestovný ruch na vysokej úrovni, aj keď je pravda, že sem návštevníci prichádzajú v posledných rokoch skôr na krátkodobé pobyty v rámci svojich rekreačných pobytov v iných lokalitách mesta, resp. v iných mestách. Samotná mestská časť má dostatočné množstvo ubytovacích kapacít, keď sa tu nachádza 10 hotelov a hotelov, 3 penzióny, veľké množstvo reštaurácií, kaviarní, vinární, cukrární a iných pohostinstiev.

III.3.4. Archeologické a paleontologické náleziská, geologické lokality

Nie je známe či sa v dotknutom území nachádzajú archeologické a paleontologické náleziská alebo geologické lokality ale vzhľadom na dlhodobé osídlenie v dotknutom území je najmä pri výkopových prácach vhodné spolupracovať s odborníkmi na danú tematiku. .